

Рецензію
єтимологію
Голова
вченої
ради
ДФ 26.133.074
22.07.2019р.
(Л.Л. Корунець)

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.074 у Київському столичному
університеті імені Бориса Грінченка
докторові педагогічних наук, професорові,
завідувачці кафедри освітології та
психолого-педагогічних наук Факультету
педагогічної освіти
Хоружій Людмилі Леонідівни

Рецензія

Желанові Вікторії В'ячеславівни, докторки педагогічних наук, професорки, професорки кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка на дисертацію Зайвої Марії Сергіївни «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

1. Актуальність дисертаційної роботи.

Актуальність поданої дисертації зумовлюється модернізаційними процесами, що відбуваються в сучасній вищій освіті, суттєвим компонентом якої є мистецька освіта, яка потребує вчителя музичного мистецтва з розвинутим творчим потенціалом. Базовою площиною формування цього особистісного конструкту є методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва в університеті як ґрунтовний напрям його фахової підготовки. Варто відзначити, що в сучасному науковому дискурсі досить широко представлені такі феномени, як: «потенціал особистості», а також інноваційний, творчий, професійний, рефлексивний, адаптаційний, аксіологічний, особистісно-розвивальний, комунікативний, духовний потенціали особистості. Проте проблема розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі методичної підготовки розглядається лише аспектно. Отже, актуальність дисертації Зайвої М. С. знаходиться в контексті реалізації науково-теоретичних й практичних потреб у теоретичному обґрунтуванні, впровадженні та експериментальній верифікації організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

2. Наукова новизна результатів дисертації.

Найбільш суттєвими результатами, що характеризують наукову новизну поданої дисертаційної роботи, є такі: *вперше* визначено сутність та структуру творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, що містить мотиваційно-ціннісний, когнітивно-гносеологічний, діяльнісно-інноваційний, рефлексивно-прогностичний компоненти; обґрунтовано дефініцію поняття «розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» як неперервний динамічний процес якісних змін, спрямованих на розкриття

творчих здібностей, сутнісних сил, мотиваційних ресурсів, які, за умови креативної самореалізації, рефлексії та постійного вдосконалення, уможлиблюють становлення вчителя креативного типу, здатного до успішної професійної діяльності у сфері музичного мистецтва; розроблено критеріальний апарат дослідження, що представлений спонукально-аксіологічним, знаннево-пізнавальним, праксеологічно-творчим, рефлексивно-аналітичним критеріями та відповідними показниками; визначено етапи інспірації, експериментування, креативної самореалізації, рефлексії та вдосконалення в процесі розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; визначено та схарактеризовано креативний, адаптивний, репродуктивний рівні розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; обґрунтовано організаційно-педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; *уточнено* сутність поняття «методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва» як ключового компонента його фахової підготовки; *подальшого розвитку* набули методичні практики, інноваційні форми та методи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення дисертації полягає в обґрунтуванні методологічних засад дослідження, що представлені сукупністю методологічних підходів (системного, аксіологічного, особистісно зорієнтованого, компетентнісного, діяльнісного та емерджентного). Методологічний синтез цих підходів створив теоретико-практичну базу дослідження, що дозволила різнобічно розглянути проблему дослідження, визначити загальну логіку наукового пошуку й забезпечити об'єктивність і цілісність аналізу, конкретизувати зазначені методологічні підходи в низці традиційних та інноваційних принципів (холістичності, імерсивності, нелінійності та кордомедійності). До наукового обігу введено зарубіжні автентичні джерела з проблеми реалізації інноваційних принципів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробленні змістового модуля навчальної дисципліни «Методика загальної мистецької освіти» освітньої програми 014 «Середня освіта (Музичне мистецтво)» з прикладами методичних розробок (ділова гра «Музичний цифровий квест», сторітелінг «Музична історія», коучингова техніка «Розвиток творчого потенціалу за допомогою музичного мистецтва», музично-творчий проєкт «Створення музичного ансамблю», театральний тренінг для розкриття творчого потенціалу, конкурс «Музичні таланти»; тренінг «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва з використанням цифрових технологій»; коучинг для розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; ділові ігри «Music Mentor» та «Sound Quest: Розкривай творчість у викладанні музичного мистецтва»; воркшоп «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва»).

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Презентовані в дисертаційній роботі наукові положення, теоретичні висновки та практичні рекомендації є обґрунтованими, що підтверджено всебічним аналізом наукових праць з обраної проблеми, а також стратегією експериментальної роботи з діагностики рівня сформованості творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва та логікою його розвитку в процесі впровадження певних організаційно-педагогічних умов у його методичну підготовку. Отже, сформульовані в дисертації положення, висновки вважаємо належно обґрунтованими. Фактів, що підтверджували б недостовірність поданої в дисертації інформації, не виявлено.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Зайва М. С. розв'язала на високому науково-методичному рівні поставлені в дисертаційній роботі завдання. Маємо констатувати, що дисертантка володіє методологією наукової діяльності та логікою наукового пошуку. Науковий апарат дослідження сформульовано достатньо коректно, влучно дібрано систему методів дослідження, що уможливило розв'язання поставлених завдань. Авторка здійснила експериментальну верифікацію ефективності організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі його методичної підготовки. Результати дослідження засвідчують залучення різноаспектної джерельної бази, зокрема нормативних документів з питань музичної освіти; анкет, контрольних зрізів, проведених зі студентами таких закладів вищої освіти, як-от: Факультет мистецтв імені Анатолія Авдієвського Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 238 від 31.01.2024 р.); Інститут мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 01- 12/06 від 06.02.2024 р.); Гуманітарний факультет Мукачівського державного університету (довідка № 459 від 20.02.2024 р.).

У процесі виконання наукового дослідження Зайва М. С. опанувала освітню складову, що передбачена освітньо-науковою програмою для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, яка спрямована на формування загальних та спеціальних компетентностей. Відтак вважаємо, що визначені в дослідженні завдання розв'язано, мети досягнуто, що підтверджує наукову зрілість Зайвої М. С.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях.

Основні теоретичні та практичні положення дослідження було представлено у виступах, доповідях та повідомленнях на наукових, науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Кластерний підхід у компетентнісно зорієнтованій моделі професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Київ, 2020); «Специфіка методичної підготовки, як чинника розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Умань, 2020); «Міждисциплінарний підхід як

домінанта розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Київ, 2020); «Методична підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва в університетській освіті України» (м. Умань, 2020); «Творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва як психолого-педагогічна проблема» (м. Київ, 2020); «Закон алометрії у розвитку підсистем творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Умань, 2021); «Феномен розвитку творчого потенціалу особистості» (м. Київ, 2021); «Методична підготовка як основа розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Кропивницький, 2021); «Тайм-менеджмент як доміанта розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Київ, 2021); «Принцип Ле Шательє-Брауна у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Київ, 2021); «Принципи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Умань, 2021); «Хьютагогіка у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Київ, 2021); «Цифрові та інноваційні процеси у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Умань, 2021); «Підхід хьютагогіки до розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Умань, 2022); «Емерджентний підхід до розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Умань, 2022); «Ціннісні орієнтації як чинник розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Київ, 2022); «Інтегративний підхід до розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Рига, 2022); «Стратегії розвитку вищої освіти у воєнний та післявоєнний час» (м. Київ, 2022); «Методична підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах протидії військової агресії РФ» (м. Умань, 2022); «Педагогічні ідеї М. Лисенка у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Кропивницький, 2023); «Професійний саморозвиток майбутнього вчителя музичного мистецтва у повоєнний період» (м. Кропивницький, 2023); «Емерджентний підхід у професійній мистецькій освіті: механізми реалізації» (м. Київ, 2023); «Інноваційні технології розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Копенгаген, 2023); «Цифрові технології розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Умань, 2023); «Інноваційні технології як стимул розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Умань, 2023); «Особливості методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва: інноваційні підходи та вплив на розвиток творчого потенціалу» (м. Чернігів, 2024); «Аксіологічні орієнтири майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Анкара, 2024); *всеукраїнських* – «Ділова гра у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Умань, 2021); «Наукова та художня спадщина Бориса Грінченка у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Київ, 2021); «Проблема творчої особистості в діахронному вимірі» (м. Київ, 2022); «Академічна доброчесність у системі вищої освіти України» (м. Київ, 2022); «Проектування розвитку та психолого-

педагогічного супроводу обдарованої особистості: в умовах воєнного стану» (м. Київ, 2022); «Ціннісні настанови у формуванні творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Івано-Франківськ, 2022); «Ціннісний аспект дослідницької позиції майбутніх докторів філософії у галузі музикознавства та музичної освіти» (м. Київ, 2023); «Музичне сприйняття в структурі творчого потенціалу особистості» (м. Одеса, 2023); «Інклюзія в мистецькій освіті: проблеми та перспективи» (м. Київ, 2023); «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва: передумови успішної реалізації у мистецькій освіті» (м. Київ, 2023); «Ціннісні орієнтації у системі мистецької освіти України як важливий компонент професійного становлення майбутнього фахівця» (м. Київ, 2023); «Особливості методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва: інноваційні підходи та вплив на розвиток творчого потенціалу» (м. Чернігів, 2024); «Аксіологічні орієнтири майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Анкара, 2024); «Емерджентний підхід у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Київ, 2024); «Принцип індивідуальної освітньої траєкторії Nuflex у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» (м. Київ, 2024). Результати досліджень також були апробовані в VI Міжнародній Грінченківській науковій школі для докторантів, аспірантів, молодих учених та магістрантів у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка (м. Київ, 2021). Результати дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри музикознавства та музичної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (2019–2023 рр.).

Результати дослідження в повній мірі представлено в 15 одноосібних наукових публікаціях авторки, зокрема: 4 статті опубліковано в наукових виданнях, включених на дату публікування до переліку наукових фахових видань України; 11 публікацій апробаційного характеру (серед яких 1 розділ монографії), у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Структура дисертаційної роботи є обґрунтованою і складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (365 найменувань, з них 106 іноземними мовами) та додатків. Відзначимо, що загальні висновки відповідають поставленим дисертанткою завданням. Матеріали, подані в додатках, сприяють повноті сприймання основного тексту.

У першому розділі дослідження «Теоретико-методичні основи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва» дисертантка здійснює термінологічний аналіз базових понять дослідження: «потенціал», «потенціал особистості», «творчість», «творчий потенціал», «креативність», «розвиток». Авторка визначає методологічні детермінанти дослідження, представлені поліпідхідним синтезом системного, аксіологічного, особистісно зорієнтованого, компетентнісного та емерджентного підходу та принципами холістичності, імерсивності, нелінійності та кордомедійності;

висвітлює сутнісні характеристики та структуру творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва як сукупності мотиваційно-ціннісного, когнітивно-гносеологічного, діяльнісно-інноваційного, рефлексійно-прогностичного компонентів.

У другому розділі дисертації «Організаційно-педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці» уточнено сутність феномену «методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва» та схарактеризовано його особливості, пов'язані з інтеграцією теоретичних знань і практичних навичок, розвитком творчого мислення, використанням інтерактивних методів навчання, опануванням сучасних технологій, формуванням професійних та фахових компетентностей. У цьому розділі роботи акцентовано на позитивах і недоліках використання електронних навчальних курсів як суттєвого складника методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в сучасних умовах. Цей фрагмент дисертації також висвітлює логіку розробки критеріального апарату дослідження, що представлений спонукально-аксіологічним; знаннево-пізнавальним; праксеологічно-творчим; рефлексивно-аналітичним критеріями; розкриває процес обґрунтування рівнів розвитку творчого потенціалу (креативний, адаптивний, репродуктивний); презентує діагностичний інструментарій роботи, що містить стандартизовані й авторські методики; подає процедуру проведення констатувального експерименту. Суттєвим аспектом другого розділу дисертації є обґрунтування організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі методичної підготовки, а саме: 1) створення стимулювального освітнього середовища розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; 2) індивідуалізація розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва в методичній підготовці; 3) інтеграція традиційних та інноваційних методів і засобів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва; 4) рефлексія та зворотний зв'язок у методичній підготовці.

У третьому розділі дисертації «Дослідно-експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки» висвітлено логіку експериментального дослідження, а саме розкрито, зіставлено та інтерпретовано дані, отримані в ході констатувального й контрольного експериментів; презентовано практичне впровадження умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі методичної підготовки, кількісно й якісно засвідчено їх ефективність.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

У процесі аналізу наукового доробку Зайвої М. С. не виявлено фактів недотримання академічної доброчесності. Подана дисертаційна робота перевірена на унікальність тексту за допомогою автоматизованої системи

«Unichesk»), що не виявила порушень академічної доброчесності (ID перевірки: 1016268547).

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Зайвої М. С., вважаємо за необхідне виокремити деякі дискусійні положення.

9.1. Підрозділ 1.1, заявлений авторкою як «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва як наукова проблема» має дещо хаотичний характер, його зміст присвячений термінологічному аналізу семантичних складників базового поняття дослідження й не дає цілісного уявлення про розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва як наукової проблеми.

9.2. У процесі презентації змісту формульованого експерименту авторка зосередилась переважно на методах, варто було б розкрити і форми, що є доцільними в процесі формування творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва.

9.3. На нашу думку, потребує удосконалення аспект візуалізації матеріалу дисертації.

Отже, висловлені зауваження мають дискусійний характер, засвідчують перспективи та відкритість досліджуваної проблеми і не зменшують позитивної оцінки дисертаційної роботи Зайвої Марії Сергіївни.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

Вважаємо, що дисертація Зайвої Марії Сергіївни уможливорює констатацію сформованості її здатності студіювати досліджувану проблему, екстраполювати авторські концептуальні положення та своїй попередників у контекст сучасної вітчизняної музичної освіти, виявляти пріоритетні тенденції у формуванні творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі методичної підготовки, що об'єктивно засвідчує її наукову ерудицію та високий рівень теоретичних знань.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

Дисертація є самостійною науковою працею, у якій висвітлено авторські ідеї та розробки, що уможливили розв'язання завдань дослідження. Робота містить теоретичні та методичні положення і висновки, обґрунтовані, розроблені й сформульовані дисертанткою особисто. Подані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані з метою підкріплення ідей здобувачки. Більш суттєві результати дослідження викладені у висновках відповідно до завдань дисертації. Загалом текст дисертації відповідає чинним вимогам щодо його оформлення.

Дисертаційна робота «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки» є завершеною, цілісною науковою кваліфікаційною роботою, яка має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, відповідає чинним вимогам Наказу МОН України від 12.01.2017 р. №40 «Про затвердження Вимог до

оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України від 31.05.2019 р. №759) і Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №341 від 21.03.2022 р.), а її авторка Зайва Марія Сергіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітології
та психолого-педагогічних наук
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

Викторія ЖЕЛАНОВА

